

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Щур Людмили Богданівни
«Народна хореографічна культура Західного Поділля: трансформація та
збереження танцювальної традиції»,

представлену до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 –
Теорія та історія культури (мистецтвознавство)

Сучасна українська культура є прикладом інформаційно-плюралістичного синтезу, який ґрунтується на здобутках безлічі рівноправних, незалежних, свідомих і несвідомих мистецьких форм у вигляді кодів, знаків і символів. Але домінуючу роль в цьому має народна досконала стійка традиція з культурними пластами (кодами) від різних епох, від глибокої давнини до сьогодення. Її коди трансформуються повільно. Зміни практично не закріплюються у колективній свідомості. А мистецькі форми, навпаки, модифікуються відповідно соціального часопростору. Тож, уявлення про народну культуру в суспільстві формують наукові розвідки істориків, філософів, мистецтвознавців, культурологів, професіоналів-митців, зокрема хореографів.

Головна увага у дисертаційній роботі Людмили Щур приділена народній хореографічній культурі Західного Поділля. Її доцільність у контексті теорії та історії культури саме в той час, коли відбувається переосмислення історії країни у різних проєкціях, не викликає жодного сумніву. Тим більше, що з географічного розташування і історико-культурного розвитку дізнаємося про складність регіонального формування Поділля, що в кінцевому результаті стало запорукою культурного різноманіття, зокрема хореографічного. Актуальність дисертації Л. Щур констатується метою дослідження: «відтворити цілісну картину побутування народної хореографічної культури Західного Поділля в процесі історичного розвитку та здійснити наукову реконструкцію традиційних хореографічних жанрів означеного району» (с. 18–19 дисертації).

Наукові положення і висновки, представлені в дисертації Л. Щур, теоретично обґрунтовані і підтверджені аналізом діяльності фольклорних, аматорських та професійних танцювальних колективів, які зафіксували

розвиток традиційного танцю в контексті регіональних фестивалів. Авторка глибоко вивчила жанрово-стилістичні характеристики регіональної хореографічної культури, враховуючи трансформаційні процеси у традиційній культурі Західного Поділля упродовж ХХ – початку ХХІ ст., що дозволило їй уточнити та системно доповнити запис народних танців. Подальший аналіз народної хореографічної культури Західного Поділля дозволив розробити науково-виконавські реконструкції традиційних танців та відродити їх на базі ансамблю-лабораторії етнохореографії Західного Поділля ТНПУ ім. В. Гнатюка.

Новизна і достовірність отриманих в дисертації Л. Щур результатів підтверджується проведеними теоретичними і науково-творчими пошуками, які доводять можливість констатувати, що вперше цілісно представлена народна хореографічна культура Західного Поділля у взаємозв'язку жанрів народної творчості, традиційною інструментальною музикою та декоративно-ужитковим мистецтвом, а саме традиційним костюмом, атрибутикою тощо.

Введення до наукового обігу маловідомих матеріалів з регіональних періодичних видань помітно розширяють уявлення про складні процеси, що відбувалися в регіоні та стали наслідками розвитку хореографічної культури Західного Поділля. За матеріалами вперше представленими у дисертації визначено жанрово-стилістичних зміни у регіональній танцювальній традиції.

Дисертанткою запропоновано науково-виконавський підхід для збереження народної традиції у сучасному освітньому процесі. Крім того, авторкою доведено, що запропонована реконструктивна авторська методика західноподільських танців, як регіональних культурних кодів, забезпечує сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів усвідомлення народної хореографічної культури і танцювальної традиції. За результатами роботи автором сформульовані основні висновки, які є відповідями на поставлені завдання. Дослідниця підтверджує необхідність завдання про визначення стану народної хореографічної культури Західного Поділля у науковому дискурсі. У наукових розробках міститься інформація щодо самотності традиційного звичаєво-обрядового танцювального дійства як цілісного образно-естетичного,

соціокультурного та мистецького явища культури з можливістю застосування принципів етнофункціональної методології та культурології, які дозволяють обґрунтувати хореографічну культуру сегментом загального культурного простору.

Жанрово-стилістичні особливості західноpodільської танцювальної культури зумовлені системою місцевих звичаїв і обрядів регіону. Окремими позиціями визначено музичний супровід з типовим складом традиційного інструментального ансамблю і декоративно-ужиткові атрибути. Прискорені зміни другої половини ХХ ст. (атеїстична пропаганда, урбанізація, технічна модернізація тощо) вплинули на розвиток народно-сценічного виконавства, діяльність фольклорних, аматорських та професійних танцювальних колективів, організацію та проведення обласних, районних свят і фольклорно-мистецьких фестивалів. Початок 90-х років ХХ ст. у культурі і мистецтві відмічений відродженням національного патріотизму та визнанням своєї ідентичності. Народний танець постав у формі графічних позначень танцювальних рухів, що зробило його частиною професійного виконавства і у науково-виконавській реконструкції традиційних хореографічних жанрів підтвердило висновкову достовірність у практиці ансамблю-лабораторії етнохореографії Західного Поділля «Веснянка» (факультет мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка).

Дисертація Л. Щур складається з трьох розділів, списку використаних джерел та інформаційно насичених додатків, які окремо можуть бути матеріалом для лекцій з різних дисциплін при підготовці професіоналів-хореографів, мистецтвознавців і культурологів.

Дисертаційна робота Л. Щур розпочинається історіографією народного танцювального мистецтва України, в якому дослідники виокремлюють домінування тексту, хореографії, музики, інструментального супроводу, стилістики українських народних танців за районуванням, крій одягу, вишивки. На основі вивчення оригінальних джерел в якості ключової дефініції дослідницею сформульовано народну хореографічну культуру як

«багатоскладового, образно-естетичного явища традиційної культури з центральним структурним елементом звичаєво-обрядового танцювального дійства, яке пов'язане з відтворенням світогляду, психології, морально-етичних норм, зумовлених історичними, загальнокультурними та соціально-економічними процесами розвитку певного етносу (с. 44). Крім того, дисертантка обґрунтовує поняття «танцювальна традиція – процес відтворення народних танців у своєму природному середовищі побутування, які передаються спадково від одного покоління до наступного, виконуються безпосередніми учасниками обрядово-звичаєвих дійств і є формою вияву етнічної ідентичності» (с. 44).

Розкриття основної теми дослідження дисертантка будує на комплексній методиці науково-виконавської реконструкції (організаційного, дослідницького, аналітичного, відтворюючого, демонстраційного, підсумкового) (с. 46 – 47); виокремленні двоблокової структурно-функціональної моделі (с. 47 – 48) й авторській методиці графічного запису танцю (с. 48 – 49), що значно розширює уявлення про народну хореографічну культуру Західного Поділля у трансформаційних вимірах та збереження танцювальної традиції. Базовим концептуальним підґрунтям дослідження народного танцю як складової регіональної хореографічної культури (другий розділ дисертації) стали роботи В. Скоропада, Смоляка, С. Шаблевської з вивчення жанрово-стилістичних особливостей західноподільських танців. Авторка добре володіє матеріалами щодо особливостей функціонування різних танців у сучасній культурі, типових танкових малюнків означеного регіону. Це стає основою жанрової систематики регіональної танцювальної традиції з обрядовими, побутовими та напливовими танцями, які мають характерні стильові ознаки, як-то: «основний танцювальний крок, приставний крок, крок з підскоком, крок польки, притупи і т. д.), часту зміну положень рук танцюючих та розташування в парі самих танцюючих, різноманітні хореографічні малюнки, імпровізації та емоційну манеру виконання» (с. 96).

У другому розділі аналізується творча діяльність фольклорних і аматорських танцювальних колективів Західного Поділля з представленням

традиційних танців у регіональних фестивалях. Окрему увагу дисертантка приділяє танцювальним колективам закладів вищої освіти міста Тернополя та області, зокрема діяльності академічного ансамблю танцю «Надзбручанка» Тернопільської обласної філармонії. На жаль, при характеристиці танцювальних колективів дисертанткою майже не розкривається методика науково-виконавської реконструкції, двоблокова структурно-функціональна модель і авторська методика графічного запису танців, що значно поглибило б дисертацію.

У третьому розділі дисертації логічно поєднані теорія, історія і практика. Відпрацьована науково-виконавська реконструкція традиційних народних західно-подільських танців знаходить своє втілення у двоблоковій структурно-функціональній моделі діяльності ансамблю-лабораторії етнохореографії Західного Поділля. Перший блок представлений організацією фольклорних експедицій і роботою з інформантами, формуванням каталогів аудіо-відеотек і забезпеченням інструментально-ансамблевого супроводу, теоретичним підґрунтям до навчального процесу і творчої роботи у майстерні, проведенням майстер-класів, концертної діяльності та компонуванням музею народної хореографічної культури. Другий блок містить структурні елементи народних танців західноподільського регіону, зокрема «Відбивна полька», «Падеспанець», «Каперуш», «Подільський козачок», «Плескач», «Швець», «Канада», «Танець з хустинкою» або «Сім сорок», «Краков'як», «Верховина» та ін. Музичний супровід, запис танців та ін. представлено у додатках до дисертації, що надає можливість використовувати їх в інших регіонах України та поза її межами. Попри те, що авторка звертається до загально-прийнятого широкого застосування понять «модель, структура» (с. 50), на жаль не робить проєкцій на теорію структурно-функціональної моделі щодо колективно-творчої діяльності. Хоча у подальшому тексті є практичне наповнення структурно-функціональної моделі вже на прикладі діяльності ансамблю-лабораторії етнохореографії Західного Поділля. Вельми позитивним є практичне застосування авторської методики Л. Щур у навчальний процес ТНПУ ім. В. Гнатюка для різних спеціальностей: «Музичне мистецтво»,

«Акторське мистецтво», «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» при проходженні спецкурсів «Вивчення традиційних танців Західного Поділля» та «Обрядові танці Західного Поділля». Суттєвим є те, що набуті вміння та навички студенти впроваджують у загальноосвітніх навчальних закладах міста Тернополя та області під час проходження ними виробничо-педагогічної практики. Тож, дисертація Л. Щур має не тільки теоретичну, а й суто практичну цінність.

Серед зауважень до дисертаційного тексту – переобтяження його додатковими таблицями (с. 53 – 56, 57 – 62, 76 – 95, 163 – 164). Після прочитання дисертації виникло кілька питань. У науковій новизні двічі зазначено про науково-виконавську реконструкцію: вперше «на основі зібраних у фольклорних експедиціях матеріалів здійснено науково-виконавську реконструкцію і постановку традиційних західноподільських танців на базі танцювального ансамблю «Веснянка» при факультеті мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, який функціонує як ансамбль-лабораторія етнохореографії Західного Поділля». І далі вже «*Набула подальшого розвитку* робота над удосконаленням науково-виконавської реконструкції і постановкою західноподільських традиційних танців». Будь ласка, поясніть ці позиції.

Науково-методичні роботи яких авторів дозволили розробити науково-виконавську реконструкцію, двоблокову структурно-функціональну модель та методику графічного запису танців?

Ви пишете про народну хореографічну культуру регіону. Де знаходиться межа в теорії та історії культури між «народною хореографічною культурою» і професійним хореографічним мистецтвом, яким оволодівають студенти в навчальному закладі?

У чому виявляється вплив інструментальної музики та декоративно-ужиткового мистецтва на формування жанрово-стилістичних особливостей танцювальної традиції означеного регіону (с. 146)?

Звичайно, що зауваження й запитання не заперечують актуальності, завершеності й позитивної оцінки дисертації Л. Б. Щур.

Своєчасна дисертаційна робота Людмили Богданівни Щур, в якій систематизовано оригінальний матеріал з проблем народної хореографічної культури Західного Поділля, представляє перспективні напрями дослідження мистецтвознавстві та культурології трансформаційних процесів в регіональній танцювальній традиції та намаганнях віднайти засоби їх збереження.

Приходимо до обґрунтованого висновку, що дисертація Щур Людмили Богданівни «Народна хореографічна культура Західного Поділля: трансформація та збереження танцювальної традиції», цілком відповідає вимогам МОН України щодо предметного змісту та методологічної значущості дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство). Автореферат дисертації та публікації за її темою повною мірою віддзеркалюють зміст дослідження.

Отже, Щур Людмила Богданівна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри хореографії
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА
ПІДПИС ЗАСВІД
Афоніна О. С.
О. С. Афоніна

Національний національний
Росія Стрелков
03.04.2017
15. 04. 21